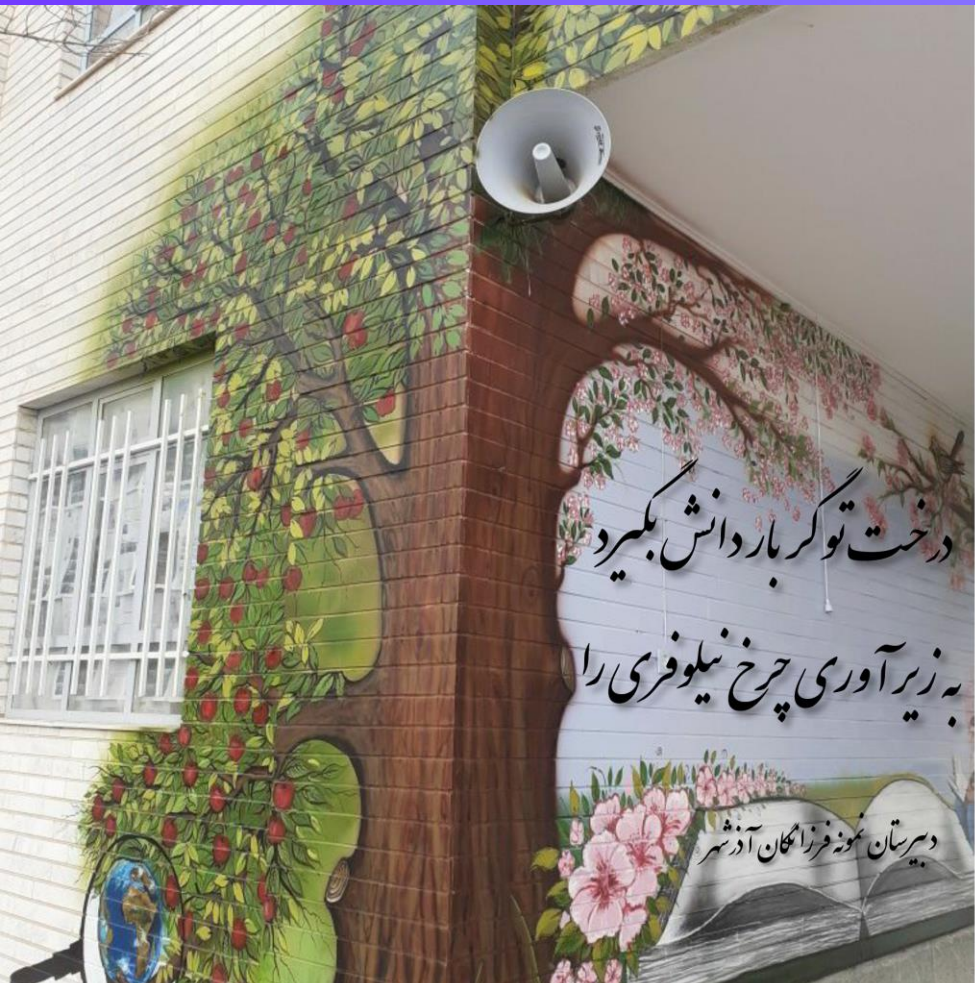

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اداره کل آموزش و پرورش آذربایجان شرقی
اداره آموزش و پرورش آذرشهر
دبیر ستاخ نمونه فرزادنگان
سال تحصیلی: ۹۹ - ۰۰
مدرسزرقیه رحیمی

علوم و فنون ادبی ۳

درس یازدهم

وزن در شعر نیمايي

اهداف آموزشی درس

- ✓ آشنایی با شعر نیمایی و تفاوت آن با شعر سنتی؛
- ✓ تقویت مهارت خوانش شعر براساس کوتاهی و بلندی مصراع ها؛
- ✓ تشخیص اوزان نیمایی از مستزاد؛
- ✓ درک زیبایی های شعر از طریق خوانش شعر و کشف موسیقی حاصل از آن؛
- ✓ ایجاد انگیزه برای پیدا کردن نمونه های شعری زیبای نیمایی؛
- ✓ تقویت مهارت شنیداری و تشخیص تفاوت اوزان همسان از دیگر اوزان از طریق گوش و شنوایی؛
- ✓ آشنایی با بحر عروضی معروف نظیر مقارب، رمل

نُشعر نیمایی

- ✓ شعر نیمایی یا نیمه عروضی یا شعر نو (آزاد)
- ✓ تابع اوزان عروضی ولی آزاد از التزام تساوی مصراع ها
- ✓ مشخص نبودن جایگاه قافیه
- ✓ برخلاف شعر سنتی واحد شعر بیت نیست بلکه بند است
- ✓ آغاز رسمی شعر نو در سال ۱۳۱۶ با چاپ شعر ققنوس، هرچند پیش از او شاعرانی مثل لاهوتی و رفعت و شمس کسمایی و... اشعاری خارج از قید و بند شعر سنتی سروده بودند ولی نیما مبتکر رسمی شعر نو شد

❖ با تمام زودها و دیرها ملول و قهر بود

❖ ساعت بزرگ

❖ ساعت یگانه ای که راست کوی دهر بود

❖ ساعتی که طرفه تیک و تاک او

❖ ضرب نبض شهر بود

پایه های آوایی																	با تمام زودها و دیرها ملول و قهر بود																
بود	ر		قه		ل		م		ها		ر		دی		و		ها		د		ز		م		ما		ت		با		وزن		
فع	فاعلات				فاعلات				فاعلات				فاعلات				فاعلات				نشانه های هجایی												
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	نشانه های هجایی		
																		زر	ب	ت	ع	سا	پایه های آوایی								ساعت بزرگ		
																		فع	فاعلات				وزن										
																		-	U	-	U	-	نشانه های هجایی										
	بود		ر		ده		ی		ست		گو		را		ک		ای		ن		گا		ی		ت		ع		سا		پایه های آوایی	ساعت یگانه ای که راست گوی دهر بود	
	فاعِلن				فاعلات				فاعلات				فاعلات				فاعلات				وزن												
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	نشانه های هجایی				
									او			ک		تا		ک		ف		تی		طر		ک		تی		ع		سا		پایه های آوایی	ساعتی که طرفه تیک و تاک او
									فاعِلن				فاعلات				فاعلات				وزن												
									-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	نشانه های هجایی							
													بود		ر		شه		ض		نب		ب		ضر		پایه های آوایی	ضرب نبض شهر بود					
													فاعِلن				فاعلات				وزن												
													-	U	-	U	-	U	-	U	-	نشانه های هجایی											

تورامن چشم دراهم شاهنکام

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

که می کسزند در شاخ تلاجن سایه مارنگ سیاهی

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن معاعی

وز آن دل خستگانت راست اندوهی فراهم

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن معاعی

تورامن چشم دراهم

مفاعیلن مفاعیلن

نمایوبیج

ویژگی های شعر نیمایی

۱- شعر نیمایی مثل شعر سنتی وزن دارد

۲- اما تعداد هجاهای مصرع ها برابر نیست به عبارت دیگر مصرع ها کوتاه و بلند می شوند ممکن است یک مصرع چهار تا فاعلات داشته باشد و یک مصرع فقط یک فاعلات.

البته کوتاهی و بلندی مصراع های شعر در برخی از قالب های شعر کهن نیز پیشینه داشته است برای نمونه به شعر زیر که در «قالب مستزاد» سرو ده شده توجه کنید:

هر خطبه به شکلی بت عیار بر آمد دل بر دو نمان شد
هر دم لباسی دگر آن یار بر آمد که پیرو جوان شد

مستزاد شعری است که بعد از هر مصراع یک یا چند کلمه آمده است، که این کلمات معنی م
 صرع قبلی خود را کامل می کند. **اهمیت مستزاد از آن روست که در پیدایش شعر نیمایی اثر
 داشته است.**

در این قالب ابیات بزرگتر در واقع یک غزل واقعی است که قافیه ها را مانند غزل باید در آن
 رعایت کرد و توضیحاتی که بعد از هر مصراع آمده با مصراع قبل از خود هم قافیه است.
 مثال:

*-----	*-----	پادشاست	هر که گدای در مشکوی توست
*-----	*-----	چون گداست	شه که به همسایگی کوی توست
؟-----	؟-----	یا بهشت	باغ مرا موسم اردیبهشت
*-----	*-----	بی صفاست	گر نه ثنا خوان گل روی توست
؟-----	؟-----	یا شنفت	نرگس گلزار جنان هر که گفت
*-----	*-----	بی حیاست	این که چو چشمان بی آهوی توست

ناه گذاری برقی از اوزان عروضی

از تکرار وزن واژه مفاعیلن ساخته می شود	مفاعیلن	بحر هَزَج
از تکرار وزن واژه فاعلاتن ساخته می شود	فاعلاتن	بحر رَمَل
از تکرار وزن واژه فعولن ساخته می شود	فعولن	بحر متقارب
از تکرار وزن واژه مستفعلن ساخته می شود	مستفعلن	بحر رَجَز

چگونگی نام گذاری اوزان شعر فارسی

- ۱- برای نام گذاری وزن ها **بیت** مبنای محاسبه قرار می گیرد که به آن **بحر** می گویند
- ۲- کوتاه ترین مصرع شعر سنتی **دو رکن** و طولانی ترین آن چهار رکن دارد
- ۳- در مجموع بیت های شعر سنتی فارسی ۴ ، ۶ ، یا ۸ پایه دارد مثلا در وزن **فعولن** که نام آن **مقارب** است اگر هر مصرع دارای **چهار فعولن** باشد مجموع پایه های **دو مصرع هشت فعولن** خواهد بود که آن را **بحر مقارب مثنی** می نامند
- ۴- پس اگر مجموع پایه های دو مصرع **چهار** تا باشد **مربع** و اگر شش تا باشد **مسدس** و اگر **هشت** تا باشد **مثنی** می نامند
- ۵- اگر رکن آخر مصرع **کامل** باشد **سالم** و اگر یک هجا از رکن آخر کم شده باشد **محدوف** می نامند

➤ فعولن فعولن (مقارب مربع سالم)

➤ فعولن فعولن فعولن (مقارب مسدس سالم)

➤ فعولن فعولن فعولن فعولن (مقارب مسمن سالم)

➤ فعولن فعولن فعولن فعل (مقارب مسمن محذوف)

بقیه اوزان رو هم به همین شیوه می توان نام گذاری کرد

دریای، مستی دم به دم در چرخ و تاب و پیچ و خم

تی دم ب دم	در یا ی هس	پایه های آوایی
بُ پی چُ تاب	در چر خُ تا	نشانه های هجایی
- U--	- U--	
- U--	- U--	وزن واژه
مستفعلن	مستفعلن	

بحر رجز مربع سالم

• دیده از دیدار خوبان بر گرفتن مشکل است

هر که ما را این نصیحت می کند بی حاصل است

پایه های آوایی	دی دِ از دی	دا رِ خو بان	بر گ رف تن	مش ک لست
هر کِ ما را	این ن صی حت	می ک ند بی	حا ص لست	
نشانه های هجایی	U-- -	U-- -	U-- -	U-- -
	U-- -	U-- -	U-- -	U-- -
وزن واژه	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلن

بحر رمل مثنی محذوف

خسته نباشید

